

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
16 september 2003	FEZ/BTA/2003/39695		18 september 2003
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Vragen van de leden Lambrechts en Van der Laan			

Hierbij zend ik u het antwoord op de vragen van de leden Lambrechts en Van der Laan inzake de reserves van onderwijsinstellingen.

De vragen werden mij toegezonden bij uw brief met kenmerk 2030400090.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)

Antwoord op de schriftelijke vragen van de leden Lambrechts en Van der Laan van de Tweede Kamer der Staten-Generaal aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (ingezonden d.d. 16 september 2003, kenmerk 2030400090)

1.

Heeft u kennisgenomen van de uitspraak van de heer Lenssen, lid van de BVE raad, dat onderwijsinstellingen eind 2001 over 5,5 miljard euro aan reserves beschikken, waarvan 2 miljard direct inzetbaar zou zijn? 1)

Ja, daarvan heb ik kennis genomen.

2.

Is dit bericht waar en was u op de hoogte van deze grote reserves?

Ik ben op de hoogte van de financiële positie van de onderwijsinstellingen. Aan de hand van de jaarrekeningen van de instellingen rapporteer ik daarover ook jaarlijks aan de Tweede Kamer in het *Financieel Jaarverslag* en in de publicatie *Kerncijfers*. Het is waar dat de instellingen in het VO, BVE, HBO en WO per 31 december 2001 samen een eigen vermogen van € 5,4 miljard hadden. De liquide middelen bedroegen op die datum € 2,3 miljard. Het is echter te eenvoudig om te stellen dat het hier gaat om reserves, waarvan het bedrag van € 2,3 miljard direct inzetbaar is voor onderwijsvernieuwingen.

Het eigen vermogen van € 5,4 miljard ligt voor een groot deel besloten in materiële zaken als huisvesting en inventaris. Tegenover de liquide middelen van € 2,3 miljard staan kortlopende schulden van € 3,3 miljard. De liquide middelen zijn op zichzelf dus niet toereikend om alle schulden die op de korte termijn moeten worden voldaan in te lossen. Om te beoordelen hoeveel geld instellingen direct kunnen besteden is echter een andere berekening gebruikelijk. Hiervoor moet naar de *liquiditeit* worden gekeken. De liquiditeit wordt berekend door de vlottende activa, waarvan de liquide middelen een onderdeel vormen, te delen door de kortlopende schulden.

De liquiditeit in de sectoren VO, BVE, HBO en WO bedraagt per 31-12-2001 gemiddeld 1,36. Het gaat om een bedrag van € 1,1 miljard dat direct inzetbaar is, en niet om € 2,3 miljard. Per 31-12-2002 is de liquiditeit gedaald naar 1,25, corresponderend met een bedrag van circa € 850 miljoen. Ik beschouw een liquiditeit van 1,2 of meer als financieel gezond. Bij het antwoord op vraag 4 wordt verder ingegaan op de reden dat de onderwijsinstellingen reserves aanhouden.

3.

Kunt u aangeven welke instellingen over grote reserves beschikken en hoe deze reserves zijn opgebouwd? Kunnen die cijfers worden uitgesplitst naar basisonderwijs, voortgezet onderwijs, BVE, HBO en WO?

In onderstaande tabel wordt de liquiditeit per sector per 31-12-2001 aangegeven. In de tabel is ook de inmiddels bekende informatie over de stand per 31-12-2002

opgenomen. Het primair onderwijs is niet meegenomen. Dit komt omdat instellingen in het primair onderwijs op dit moment nog geen jaarrekeningen indienen. Na de invoering van lump sum bekostiging in het primair onderwijs zal dat wel het geval zijn. Bij deze antwoorden ontvangt u tevens *de Rapportage Jaarrekeningen 1997 tot en met 2001* van de Centrale Financiën Instellingen (CFI), waarin meer uitgebreide informatie over de financiële positie van de sectoren staat. Deze rapportage is gebaseerd op de jaarrekeningen van alle instellingen in het VO, BVE, HBO en WO. Een overzicht van de financiële gegevens per instelling zal in de bibliotheek van de Tweede Kamer ter inzage worden gelegd.

	Vlottende activa		Waarvan liquide middelen		Kortlopende schulden		Vlottende activa minus kortlopende schulden		Liquiditeit (vlottende activa gedeeld door kortlopende schulden)	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
VO	1457,0	1460,2	886,2	850,6	789,0	828,6	668,0	631,5	1,85	1,76
BVE	769,6	738,7	484,0	399,5	584,3	596,3	185,3	142,4	1,32	1,24
HBO	687,8	717,5	428,1	486,7	700,9	720,2	-13,1	-2,7	0,98	1,00
WO	1313,3	1315,2	575,0	603,5	1042,8	1238,6	270,5	76,6	1,26	1,06
Totaal	4227,7	4231,6	2373,3	2340,2	3116,9	3383,8	1110,8	847,8	1,36	1,25

NB. Voor de sector VO geldt dat de cijfers 2002 betrekking hebben op 95% van de instellingen.

4.

Is het waar dat hierdoor publieke middelen, die voor de uitvoering van onderwijs zijn gegeven, aan het onderwijsproces worden onthouden?

De onderwijsinstellingen in het voortgezet onderwijs (VO), beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (BVE), hoger beroepsonderwijs (HBO) en wetenschappelijk onderwijs (WO) worden bekostigd door middel van een lump sum. Dat betekent dat ze één totaalbedrag krijgen waaruit ze alles moeten betalen. De instellingen hebben zelf de vrijheid om te bepalen hoe ze de middelen precies inzetten. Dat betekent ook dat de instellingen zelf rekening moeten houden met toekomstige verwachte en onverwachte uitgaven, en daarvoor reserves moeten aanhouden. Het is niet de bedoeling dat instellingen bij het ministerie aankloppen als er bijvoorbeeld investeringen in nieuwe leermiddelen of huisvesting nodig zijn. Dit soort zaken moeten de instellingen zelf oplossen. Het is dus logisch – en zelfs nodig – dat de onderwijsinstellingen wat geld achter de hand houden. Uit de cijfers blijkt dat de liquiditeit van de onderwijsinstellingen als financieel gezond kan worden beoordeeld. De liquiditeit is niet zo hoog dat kan worden gesteld dat middelen aan het onderwijsproces worden onthouden. Hierbij moet nog worden opgemerkt dat in de cijfers alle middelen van de instellingen zijn verwerkt. Naast de bijdragen van het Rijk gaat het dus bijvoorbeeld ook om de private middelen waarover het bijzonder onderwijs beschikt

5.

Hebben alle instellingen in hun financiële jaarverslag hiervan gewag gemaakt? Zijn instellingen gehouden hun financiële jaarverslagen aan het ministerie te doen toekomen?

Alle instellingen zijn gehouden hun jaarrekeningen naar het ministerie te sturen. De eerder genoemde posten als eigen vermogen, liquide middelen etc. maken standaard deel uit van die jaarrekeningen.

6.

Is hierover door de accountantsdienst van het ministerie van OCW contact gezocht met deze instellingen? Zo neen, waarom niet en zo ja, wat was de aard en de uitkomst van dat contact?

De jaarrekeningen worden door de instellingsaccountant op getrouwheid en rechtmatigheid getoetst. De accountantsdienst van OCW controleert steekproefsgewijs of de instellingsaccountants voldoen aan de controleprotocollen. De accountantsdienst van het ministerie heeft niet tot taak een inhoudelijk oordeel over financiële gegevens in de jaarrekening te vellen. De Centrale Financiën Instellingen (CFI) analyseert de jaarrekeningen van de instellingen en rapporteert daarover; zie de bijgevoegde rapportage. De gegevens in deze rapportage geven geen aanleiding om contact op te nemen met de instellingen. De instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor hun financiële beheer. Ik ben verantwoordelijk voor het stelsel als geheel. Indien op sectorniveau zeer fors van de normen wordt afgeweken kan dit uiteraard aanleiding zijn om beleidsmaatregelen te nemen. Dat is hier echter niet aan de orde. Als zou blijken dat sprake is van overliquiditeit, kan bij de toekenning van eventuele nieuwe extra middelen, uiteraard met uitzondering van de wettelijke bekostigingsregels, hiermee rekening worden gehouden.

7.

Heeft de accountantsdienst u van de situatie op de hoogte gesteld?

Zie het antwoord op vraag 6.

8.

Hoe beoordeelt u deze situatie waarin onderwijsinstellingen zouden beschikken over enorme stille reserves, die aan het onderwijs worden onthouden?

De stelling dat onderwijsinstellingen zouden beschikken over enorme stille reserves die aan het onderwijs worden onthouden beschouw ik als een té simpele interpretatie van reeds bekende cijfers. Een nadere analyse van de financiële gegevens levert het beeld op dat de instellingen financieel gezonde reserves aanhouden, passend bij een systeem van lump sum bekostiging.

9.

Hoe verhoudt die situatie zich tot eerdere berichten in de pers dat zes universiteiten diep in de rode cijfers zouden zitten? 2)

Zoals in de tabel bij vraag 3 vermeld bedraagt de liquiditeit van de universiteiten 1,06, iets onder het gemiddelde van alle onderwijssectoren. Dit financieel kengetal is overigens exclusief Open Universiteit en Wageningen Universiteit (LNV). Deze kennen ultimo 2002 een liquiditeit van 0,64 respectievelijk 0,98. Een liquiditeit boven 0,6 kent de kwalificatie 'matig tot voldoende'. Voor de overige 12 universiteiten is de financiële situatie wederom iets verslechterd ten opzichte van het jaar daarvoor, maar deze kan nog steeds als 'goed' worden gekwalificeerd.

10.

Zijn er ook cijfers bekend over de reserves in het basisonderwijs?

Zijn daar geen grote reserves of heeft het ministerie daar geen zicht op omdat het basisonderwijs nog niet verplicht is tot financiële jaarverslagen?

Op dit moment zijn er geen cijfers bekend over de reserves in het basisonderwijs. Eind vorig jaar is hiernaar een onderzoek verricht door de accountantsdienst van OCW. Het in januari 2003 uitgebrachte rapport gaf aan dat de AD geen inzicht kon leveren in de vermogenspositie aangezien de ingezonden jaarrekeningen van de onderzochten schoolbesturen sterk verschillen en omdat de jaarrekeningen zijn opgesteld per bevoegd gezag, niet per school. De inrichting van de jaarrekeningen verschilt nog sterk omdat de scholen in het primair onderwijs nog niet verplicht zijn om een jaarrekening op te stellen en er ook nog geen richtlijnen voor de opstelling zijn vastgesteld.

Op dit moment wordt gewerkt aan de invoering van de jaarrekening voor het primair onderwijs. Tot het moment van invoering zie ik geen mogelijkheid om een uitspraak te doen over de vermogenspositie van de scholen in het basisonderwijs.

11.

Kan de kamer zo spoedig mogelijk antwoord krijgen op de hierboven gestelde vragen, in elk geval voor de behandeling van de aanstaande financiële begroting.

Bij deze.

1) gedaan in het programma Buitenhof, 14 september jl.

2) NRC-Handelsblad, 10 september jl.